

MA-207

Szamosy Mihály levele
Véprózi adattal

MA-207

függő (verső) Póza Jánosé

Címzett levele: 1953

Tartalom: Kalluaké Iskra,

a népművészet mestere

1 lap

Földrajzi minták; Balaszfenyves
bátortal; XV, B, 7H,

Iratgyűjtő

**MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT**

KISKUNHALASI GYÁRA

feltámasztás
A kizárás az egyes ltr. 260. kitérdő alól.

Augusztus 18-án tizedmagával állt kormányunk tagjai előtt az Országházban Kálmán István balatonfenyvesi népművész és vette át Nagy Imre elvtársától a Népművészet mestere c. kitüntetést és a vele járó 3000 forintot. Ezzel, no meg a népművészeti és iparművészeti kiállításon kiállított gyönyörű munkáival és az azokról készült filmhíradóval vált országosan ismertté neve. Most itt ül előttem. Beszélgetünk. Munkájáról, a múlttól keveset a jövőről is.

A balatonmenti aprócska telken épült vakolatlan kis családkház egyik szobájában ülünk. Velem szemben Kálmán bácsi az egyszerűségében is méltóságteljes 58 éves parasztember, az egykori cseléd. Látásra semmi sem árulja el a benne rejlő tehetséget. Csak a szoba képe mutatja, hogy nem mindennapi emberek lakják. Az asztalon kések, kicsi és nagy, a falhoz támasztva Olomnehéz körtefadeszkák, az ablakban a munkához előkészített esont, a padlón csontforgács. Az asztalon egy munkábanlévő kiirt, melyen már bontakoznak a díszítések. Kálmán bácsi vigyázva csomagolja ki egyik gyönyörű munkáját, egy már kész kiirtöt. A finomművi munkán pásztorok, állatok, virágdíszítések ülkezknek harmonikus sorrendben.

Lassan indul a beszélgetés. Előinté inkább nézzük egymást. Sok függ az ilyen első nézésen. Ke hamarosan értjük egymást. Összemosolygunk. Segít a barátkozásban Kislánya, a három és fél éves Katica, apja büszkesége, egyben „népművészinaso” is. Kis kezében mosi is egy borjúsarvat meg kést szo-

260. Kálmán István, a népművészet mestere

rongat. A kiirtön apja rajzainak bizonyítékai, mása, a szélén az apja kiirtjének csipkézése.

Kálmán bácsi mesélni kezd. Gyermekkoráról, ifjúságáról. Hej, de hosszú volt az út idáig, keseredik neki. Képletesen úgy mondja: messze esik Zala Somogytól. . . Ott látta meg a napvilágot. Apja, minden távoli öse pásztor volt. Nemzedékről nemzedékre őrizték a zalai földbirtokosok juhait. Hosszúak voltak ja napok, a nyáj keveset mozgott, volt idő faragásásra. Kálmán bácsi nagyapja nemcsak tükröst meg pásztorbotot faragott. Csínált egy gyönyörű széket is, támláján szebbnél szebb díszítéssel. Ez ragadta meg legjobban a fiatal gyermek figyelmét.

Úgy gondolta, ez a legszebb munka a világon: pásztor-kodni, meg faragni. A kis cseléd-gyermek vágya korábban, mint szeretke volna — teljesült, 12 éves korában elszegődött félkommenciós-nak, juhokat őrizni. Fizetése nem volt sok: évi 20 mérő gabona, meg 40 forint. A napi kenyérrre, vöröshagymára telett belőle. Neki akkor csak az volt a fontos. Meg az hogy édesanyja el ne fedje valahogy a kis tarisznyába tenni a csorba kasszükövet és a kisbicskát. Faragott napkeltától napnyugtáig.

Közben egyre rokkantabb lett a nagyapa széke. Teltek az esztendők, a félkommenciós-gyermekből embernyi-ember lett. Hányta-vertette az élet, de a faragásról csak

nem mondott le. Szeretett volna varlami nagyot alkotni, főleg a nagy-apa székeknek mását jfaragni. Erre azonban nem nyílt alkalom a pásztor-kodásban. Arra gondolt, majd csak lesz rá mód. Elkör fogott életében először ceruzát a kezébe, hogy rajzoljon. Derajzolta a nagy-apa faragott széket, s úgy őrizte a rajzot, mintha élete ettől függött volna.

Gyönyörű munkáira felfigyeltek. A keszthelyi múzeum őrizi a legszebb darabokat. Könnyebbéset azonban nem sokat jelentett. Később, Somogy megyében is felfedezték. 1934-ben a kaposvári kiállításon állította ki munkáit. Legtöbbje a kaposvári múzeumba került. Művészi munkájáért a bíráló bizottság aranyéremmel díjazta. Az örvendetes hírt a polgármester közölte vele. Így: „Tisztelettel értesítem, hogy a Kaposvári Virágos Hét”-tel kapcsolatos kiállításon kiállított tárgyait a bíráló bizottság aranyéremmel tüntette ki. Midőn eme fényes sikeréről örömmel értesítem, kérem, szíveskedjék velem lehetőleg postafordulattal közölni, hogy az aranyérem és a vonatkozó díszes oklevél előállítási költsége címén 6 pengőt hajlandó-e befizetni.” Így támogatta a mult rendszer a népi művészetet, a népművészetet.

Az egyszerű pásztor úgy érezte, ez is igen nagy kitüntetés. Igaz, el sem tudta volna képzelni, hogy másként is lehet. Munkakéve nem lohadt és keze nyomán

egyre több szépségében egyre gyarapodó művészi alkotás került ki. A cselédségben is elérte az elérhető: számadójuhász lett. Az évi 40 pengőhöz kicsinyke krumpliföld, kukoricaföld is járult.

1945-ben rövid időre el kellett szakadnia kedves szórakozásától, életének alkotó elemétől, a faragástól. Üzembe ment dolgozni. Ezalatt is mint a tűz égette a zsebét a nagyapa székeknek rajza. Nem bírt nyugodni.

Népi demokráciánk egészen más szemmel nézte már akkor is a népi művészetet. Így került felszínre Kálmán István faragó neve. Felkérték, vegyen részt egy országos kiállításon. Egyre több segítséget adtak neki. Anyaggal, pénzzel támogatották. Elhalmozották megrendelésekkel, minden elkészült darabot átvettek tőle.

Ettől kezdve csak a faragásnak élt. Most már nemcsak „mellékest” hozott a konyhára, hanem a kis család megélhetésének forrásává vált Kálmán bácsi művészete. Előkerült a már elsárgult rajz is. Végre hozzáfoghatott a nagyapa székek kifaragásához. S az ezévi áprilisi népművészeti kiállításra elkészült a szék. Már nem éppen olyan, mint a nagyapó készítette hatvan évvel ezelőtt. Fő motívumként rákerült a megváltozott élet. A kacsaringós virágdíszek közé építette a mezőgazdaság helyzetét a multban és most. Ökrökkel szánt egy fáradt paraszt. Munkájának eredményét

alig pár barázda mutatja. Felette pedig egy vidáman szántó traktor, mögötte végláthatatlan barázda húzódik.

Jól érezte Kálmán bácsi, hogy ezt a széket el kell készítenie. Osztatlan sikert aratott vele a kiállításon. Elnyerte az első díjat. A vele együtt kiállított tárgyakért 4500 forintot kapott államanktól. Nem gondolta akkor még Kálmán bácsi, hogy innét milyen egyenes út vezet a Népművészet mestere kitüntetés elnyeréséhez. Őt érte a legnagyobb meglepetés, amikor kicsiny háza előtt befékezett a kormány gépkocsija, hogy Budapestre vigye. Csak félmondatokban tud beszámolni arról a boldogságról, melyet a kitüntetés jelent számára. Budapestről, az Országháztól, arról a megbecsülésről beszélt, amely soha el nem múló élményt jelentett számára. Büszkén mutatja az arany babérkoszorús kitüntetést, még a borítékot is eltette, amiben a pénzt kapta.

S ma, az egykor mindenki cselédjének házában villanyfény mellett tervez az egész nép megbecsült népművésze. Közeli utazásról beszél. Arról, hogy a kormány kitüntetett társaival együtt 10 napra vendégül látja, melynek egy részét Budapesten töltik.

Oly egyszerűen hallgatunk el, mint ahogy beszélni kezdtünk. Mindketten érezzük, egyszerű és mégis milyen egyszerű dolgokról volt szó. Egyszerű, mert a nép egyszerű fiának történetéről, egyszerű, mert ma ezret és ezret találhatunk hozzá hasonlót. Felszabadult népiünk alkot és élvezi munkájának gyümölcsét. . . Pócsa Jánosné

Somogyi Népművészeti Múzeum 1953. IX. 20

